

Ειρμός 2023

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β 1.5-8, 6.10-13

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθετεῖται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ μὲν δειλοί. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιὰς ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθύς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπλου, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1.

α. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις **λέξεις/φράσεις** του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Όσοι νομοθετούν στις πόλεις επιτυγχάνουν να κάνουν τους πολίτες ηθικά ενάρετους.
2. Το άτομο γίνεται ηθικά ενάρετο με την επανάληψη ενεργειών και τον εθισμό σε αυτές.
3. Η απόκτηση της ηθικής αρετής είναι συνυφασμένη με την παιδεία που θα αποκτήσει ο άνθρωπος από τη νεαρή ηλικία.

β. «έν αὐτοῖς»: Σε ποιο(α) σημείο(α) του αρχαίου διδαγμένου κειμένου αναφέρεται η επαναληπτική αντωνυμία αυτής της φράσης (μονάδες 4)

Μονάδες 10

B1. Ποιο επιχείρημα αντλεί ο Αριστοτέλης από τον χώρο της πόλης για να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως; Γιατί επιλέγει να αντλήσει το νέο του επιχείρημα από τον χώρο της πόλης;

Μονάδες 10

B2.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλούταρχος, Περί παιδων αγωγής, 2Α κ.εξ.

Ο Πλούταρχος (περ.45-120 μ.Χ.), από τη Χαϊρώνεια της Βοιωτίας, υπήρξε φιλόσοφος, συγγραφέας και παιδαγωγός, με πλούσιο συγγραφικό έργο, το οποίο διακρίνεται σε δύο ενότητες: τα Ηθικά και τους Βίους (Βίοι Παράλληλο σε 23 ζεύγη). Στα Ηθικά ανήκει και το «Περί παιδων αγωγής» όπου αναδεικνύεται ο Πλούταρχος ως παιδαγωγός.

Για να μιλήσω γενικά, ό,τι συνηθίζουμε να λέμε για τις τέχνες και τις επιστήμες το ίδιο πρέπει να ειπωθεί και για την αρετή, ότι, δηλαδή, για την εξ ολοκλήρου δίκαιη συμπεριφορά, απαιτείται η συνδρομή τριών πραγμάτων, φύσεως, λόγου και συνήθειας. «Λόγο» μάλιστα ονομάζω τη μάθηση και «συνήθεια» την άσκηση. Οι θεμελιώδεις αρχές της αρετής προέρχονται από την ανθρώπινη φύση, ενώ η πρόοδος έγκειται στη μάθηση. Η έμπρακτη εφαρμογή, αφ' ετέρου συνδέεται με τη συστηματική μελέτη, ενώ η κορύφωσή της εξαρτάται από όλα τα παραπάνω. Έτσι, σε

Φροντιστήρια Ειμός

όποιο από αυτά υστερήσει, αναπόφευκτα η αρετή θα γίνει ως προς αυτό χωλή. Και τούτο γιατί η φύση χωρίς τη μάθηση είναι τυφλό πράγμα, η άσκηση χωρίς τη φύση ελλειμματικό, ενώ η μάθηση χωρίς και τα δύο τούτα ανολοκλήρωτο. Όπως ακριβώς δηλαδή στη γεωργία πρέπει κατά πρώτον να είναι καρπερή η γη, έπειτα να είναι γνώστης ο καλλιεργητής κι ύστερα να είναι γόνιμοι οι σπόροι, κατά τον ίδιο τρόπο η φύση, αφ' ενός, μοιάζει με γη, ο εκπαιδευτής, αφ' ετέρου, με γεωργό και με σπέρμα, τέλος, μοιάζουν οι διδακτικοί λόγοι και τα παραγγέλματα. (...) Αν νομίζει κανείς πως και οι απροίκιστοι από τη φύση, σε περίπτωση που λάβουν μάθηση και μελέτη σωστή με σκοπό την κατάκτηση της αρετής, δεν μπορούν να εξισορροπήσουν κατά το δυνατόν τις φυσικές τους ελλείψεις, να ξέρει ότι σφάλει πολύ ή μάλλον ότι σφάλει τελείως. Την έμφυτη άλλωστε, αρετή μπορεί να την καταστρέψει η ραθυμία, ενώ την έμφυτη υστέρηση μπορεί να τη διορθώσει η διδασκαλία. Έτσι τα εύκολα διαφεύγουν από όποιον είναι αμελής, ενώ με την επιμέλεια κατακτιούνται και τα δύσκολα. (...) Το ήθος, δηλαδή, είναι μακρόχρονη συνήθεια, και, αν κάποιος τις αρετές του ήθους τις ονόμαζε «αρετές της συνήθειας», δε θα φαινόταν να σφάλει.

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο, να εντοπίσετε ομοιότητες αναφορικά με τον τρόπο απόκτησης των ηθικών αρετών σε σχέση με τα όσα αναφέρονται στο κείμενο αναφοράς.

Μονάδες 10

B3. 3. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές (Σ) ή Λανθασμένες (Λ):

- α. Ο Αριστοτέλης έφτασε στην Αθήνα στα 367 π.Χ. , προκειμένου να σπουδάσει στην Ακαδημία, τη σχολή του Πλάτωνα.
- β. Ο Ξενοκράτης ίδρυσε σχολή με την ονομασία «Περίπατος» που θα διαφύλαττε και θα πρόβαλλε τις διδασκαλίες του Αριστοτέλη.
- γ. Κατά τον Αριστοτέλη, η ευδαιμονία του ανθρώπου είναι κατάσταση όχι ενέργεια της ψυχής του, με τους κανόνες της τέλει αρετής.
- δ. Το καθαρά άλογον μέρος της ψυχής, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, έχει σχέση με τη διατροφή και την αύξηση του ανθρώπινου οργανισμού.
- ε. Το καθαρά λόγον έχον μέρος της ψυχής, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, έχει σχέση με τις διανοητικές μας αρετές.

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο αρχαίο διδαγμένο κείμενο που σας δίνεται μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις της Νέας Ελληνικής:

νεογνό, διάλειμμα, οισοφάγος, πληθώρα, δέος

Μονάδες 10

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Δημοσθένους, Ὑπέρ τῆς Ῥοδίων ἐλευθερίας, 32-34

Το 351 π.Χ. δημοκρατικοί Ῥόδιοι φυγάδες απευθύνθηκαν στους Αθηναίους και ζήτησαν τη βοήθεια τους. Ο Δημοσθένης αναλαμβάνει την υποστήριξη του αιτήματος αυτού και εκφωνεί στην Εκκλησία του Δήμου τον λόγο «Ὑπέρ τῆς Ῥοδίων Ἐλευθερίας».

Ἐχρῆν γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν ὑμᾶς περὶ τῆς ἐν τῇ πολιτεία τάξεως ἢνπερ περὶ τῆς ἐν ταῖς στρατείαις ἔχετε. Τίς οὖν ἐστὶν αὕτη; ὑμεῖς τὸν λιπόντα τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τάξιν ταχθεῖσαν, ἄτιμον οἴεσθε προσήκειν εἶναι καὶ μηδενὸς τῶν κοινῶν μετέχειν. Χρῆν τοίνυν καὶ τοὺς τὴν ὑπὸ τῶν προγόνων τάξιν ἐν τῇ πολιτεία παραδεδομένην λιπόντας καὶ πολιτευομένους ὀλιγαρχικῶς ἀτίμους τοῦ συμβουλεύειν ὑμῖν αὐτοῖς ποιεῖσθαι· νῦν δὲ τῶν μὲν συμμάχων τοὺς τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον κρινεῖν ὁμομοκότας νομίζετ' εὐνουστάτους, τῶν δὲ πολιτευομένων οὓς ἴστε σαφῶς τοὺς τῆς πόλεως ἐχθροὺς ἠρημένους, τούτους πιστοτάτους ἠγείσθε. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὅ τι τις κατηγορήσει τούτων ἢ τοῖς ἄλλοις ὑμῖν ἐπιπλήξει χαλεπὸν εὐρεῖν, ἀλλ' ἀφ' ὁποίων λόγων ἢ πράξεως ποίας ἐπανορθώσεται τις ἃ νῦν οὐκ ὀρθῶς ἔχει, τοῦτ' ἔργον εὐρεῖν. Ἴσως μὲν οὖν οὐδὲ τοῦ παρόντος καιροῦ περὶ πάντων λέγειν· ἀλλ' ἐὰν ἃ προήρησθε δυναθῆτ' ἐπικυρῶσαι συμφερούση τινὶ πράξει, καὶ τᾶλλ' ἂν ἴσως καθ' ἐν ἀεὶ βέλτιον σχοίη.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

G1. Να μεταφράσετε στη Νέα Ελληνική το απόσπασμα: «νῦν δὲ τῶν μὲν συμμάχων τοὺς τὸν αὐτὸν... καθ' ἐν ἀεὶ βέλτιον σχοίη. ».

Μονάδες 20

Γ2. Ποιες κατηγορίες επιρρίπτει ο ρήτορας στους Αθηναίους;

Μονάδες 10

Γ3.

α. Να γράψετε τους ζητούμενους ρηματικούς τύπους:

οἷεσθε: β' ενικό οριστικής παρατατικού

λιπόντα: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής.

προήρησθε: β' ενικό προστακτικής αορίστου β' στη φωνή που βρίσκεται

(μονάδες 6)

β. Να γράψετε τους ζητούμενους ονοματικούς τύπους:

διάνοιαν: δοτική ενικού αριθμού

τάξιν: κλητική ενικού αριθμού

ὄ τι: δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος

πάντων: δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος

(μονάδες 4)

Μονάδες 10

Γ4.

α. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των υπογραμμισμένων λέξεων του κειμένου:

ὕμᾱς: είναι ..... ΣΤΟ .....

τὴν τάξιν: είναι ..... ΣΤΟ .....

ἄτιμον: είναι ..... ΣΤΟ .....

τῶν συμμάχων: είναι ..... ΣΤΟ .....

σαφῶς: είναι ..... ΣΤΟ .....

ἡρημένους: είναι ..... ΣΤΟ .....

πράξει: είναι ..... ΣΤΟ .....

(μονάδες 7)

β. «ἐὰν δυναθῆτ' ἐπικυρῶσαι συμφερούση τινὶ πράξει, καὶ τᾶλλ' ἂν ἴσως καθ' ἓν ἀεὶ βέλτιον σχοίη»: να αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο και να τον μετατρέψετε σε υποθετικό λόγο της απλής σκέψης του λέγοντος

(μονάδες 3)

Μονάδες 10

Επιμέλεια: Μαργαρίτα Ασημάκη